

KOE ME'A MAHU'INGA TAHA 'A HONO 'ILO'I VAVE

'Oku maatu'aki mahu'inga kiate koe pea mo ho famili ke mou sivi kihe HBV he koe hepatitis B koe taha ia 'oe ngaahi mahaki 'oku lahi 'ae puke ai 'ae kau 'Esia moe 'Otu Motu Pasifiki.

» Fai hao sivi

Kole ki ho'o toketa ke fai 'ae ngaahi sivi ko eni:

Hepatitis B surface antigen (HBsAg):

Tala ai pe 'oku ke puke 'ihe hepatitis B ('oku to e 'iloa foki ia koe toko taha koe 'oku ke 'ave holo 'ae siemu hepatitis B)

Hepatitis B surface antibody (anti-HBs):

Tala ai pe 'oku malu'i koe mei he HBV.

Koe sivi toto HBsAg pe tene lava 'o tala pe 'oku ke puke 'ihe hepatitis B.

» Fai hao huhu

Kapau 'oku nekativi pe 'ikai teke ma'u 'ae siemu 'ihe 'ene ha 'ihe sivi toto HBsAg pea moe anti-HBs, pea 'oku 'ikai leva ke malu'i koe pea 'oku totonu ke fai hao huhu malu'i. Fakapapau'i 'oku huhu malu'i mo ho'o pepe 'i hono fa'ele'i mai pe.

Koe huhu hepatitis B 'oku tu'o 3 pea 'oku fai ia fakamahina 'e 6 pea tene lava 'e ia 'o malu'i ho'o mo'ui.

'Oku fu'u lelei mo 'aonga 'aupito 'ae malu'i 'ae fa'ahinga huhu ko eni pea 'oku ne ta'ofi 'e ia 'ae mahaki HBV pea moe kanisaa 'oe 'ate, pea 'oku ui ia koe **"fuofua huhu malu'i kanisaa"** 'ehe Potungau Mo'ui 'a Mamani (World Health Organization).

Tau tu'u 'o ngaue fakataha ke fakafepaki'i 'ae HBV

Koe lipine lanu mata (**Jade Ribbon**) 'oku peluki ia 'o hange koe mata'i tohi fakaSiaina 'oku faka'uhinga koe "kakai", ko hono faka'ilonga 'oe fakatahataha 'oe le'o 'oe kakai 'oku nau tu'u ke tau'i pe fakafepaki'i 'ae mahaki koe hepatitis B pea moe kanisaa 'oe 'ate, 'i mamani katoa.

Ka 'oku ke fiema'u ke ke 'ilo ki ha toe fa'ahinga me'a fekau'aki moe ongo mahaki ni, pea ke vakai'i ki he liver.stanford.edu

ASIAN LIVER CENTER
AT STANFORD UNIVERSITY
490 S. CALIFORNIA AVE, SUITE 300
PALO ALTO, CA 94306
TEL: 1-888-311-3331
FAX: (650) 566-8863

TONGAN EDITION
© 2012 ASIAN LIVER CENTER

'ILO 'AE HBV

'Oku totonu ke 'ilo 'ehe toko taha 'Esia moe
'Otu Motu Pasifiki kotoa pe 'o fekau'aki moe
hepatitis B pea moe kanisaa 'oe 'ate

KO HONO TATALA 'OE PUIPUI 'OKU NE FAKAPULIPULI 'AE HBV PE HEPATITIS B

- » Koe HBV pe koe hepatitis B koe taha ia 'oe siemu 'oku lahi taha 'ene uesia 'ae 'ate, pea hoko ai 'ae mate vave tupu mei he kanisaa 'oe 'ate pe koe 'ikai ke toe ngaue 'ae 'ate.
- » Koe toko 1 'ihe toko 10 'oe kakai 'Esia moe 'Otu Motu Pasifiki 'oku ne mo'ua 'ihe hepatitis B lolotonga 'ene mo'u'i pea a'u aipe kihe mate.
- » Koe toko lahi 'oku 'ikai te nau 'ilo'i 'oku nau mo'ua 'ihe fa'ahinga mahaki ko eni.
- » Koe toko 1 'ihe toko 4 'oku mo'ua 'ihe hepatitis B, te nau mate i'he kanisaa 'oe 'ate pe koe 'ika lava ke toe ngaue 'ae 'ate; ka 'e lava ke ta'ofi 'a 'ene hoko 'okapau 'e faito'o, pea tauhi mo tokanga'i fakalelei.

NEONGO 'OKU KE ONGO'I MO'UI LELEI PE, 'E LAVA PE KE TAKALOTO 'AE HEPATITIS B IA 'IATE KOE.

'Oku fakatu'utamaki 'ae hepatitis B ka koe taimi lahi 'oku 'ikai ha pe 'asi ki tu'a sino hano faka'ilonga ia 'o'ona. 'E lava pe foki ke 'asi 'ae ola ia 'oe sivi toto 'oku lelei pe. Koe taimi koe 'oku toki 'asi ai 'a hono ngaahi faka'ilonga hange koe langa kete, lanu engeenga 'ae sino (fakapopo'uli 'ae tu'uofi, engeenga 'ae kili pe kano'i mata), kuo tomui ke fai ha faito'o pea 'aonga.

FAKAMAFOLA HANGE KOE HIV

1. Pipihi mei he fa'ee ki he 'ene tama

'Oku lahi 'ene hoko eni kihe kau 'Esia, 'ae pipihi 'ae mahaki ni mei he fa'ee 'oku ne mo'ua ai ki he 'ene tama 'i hono fa'ele'i.

2. Koe mahaki 'oku 'ihe toto

'Oku lava 'ae HBV ke mafola mei he toto 'oku 'iai 'ae mahaki, kau heni 'ae:

- » mei he lavea ki he lavea
- » ngaue'aki ha tele pe polosi fulunifo 'a ha toko taha 'oku mo'ua he mahaki ni
- » toe faka'aonga'i ha ngaahi me'ahuhu 'osi faka'aonga'i, kihe ta tatau, fakaava 'ae ngaahi konga 'oe sino hange koe fakaava 'ae telinga, ihu pe ngutu, pe koe huhu faito'o kona tapu
- » toe faka'aonga'i 'ae me'a huhu 'osi faka'aonga'i.

3. Mafola 'ihe fakaepo 'oku 'ikai ke malu'i mo faka'ehi'ehi.

'OKU 'IKAI MAFOLA PE PIIHI 'AE HBV IA 'IHE ME'AKAI PEA MOE VAI

'Oku lahi 'aupito 'ae talanoa fananga fekau'aki moe founga te te lava ke pihia ai 'ihe hepatitis B.

'Oku maatu'aki mahu'inga ke 'ilo'i 'oku 'ikai ke pipihi pe mafola 'ae hepatitis B ia 'ihe ngaahi me'a ni:

- » vahevahe pe 'inasi 'iha me'akai pe vai
- » faka'aonga'i 'ae hele, huhu, sepuni, ipu sio'ata, kuo 'osi faka'aonga'i 'e ha taha 'oku puke he hepatitis B
- » fepa'aki pe felave'aki fakaesino
- » tale pe mafatua
- » fa'ofua pe 'uma
- » fakahuhu

'Oku 'ikai ha 'uhinga ia ke te fakamama'o pe faka'ehi'ehi ai mei he fa'ahinga 'oku mo'ua/puke 'ihe hepatitis B.

Kapau 'oku ke puke 'ihe hepatitis B, pea 'oku 'ikai totonu ke ta'ofi koe mei he ngaue, ako, pe koha toe fa'ahinga ngaue faka'aho.

KOE NGAHI ME'A KE KE FAI 'OKAPAU 'OKU KE PUKE 'IHE HBV

» Sivi

Neongo 'oku ke ongo'i mo'ui lelei pe koe, 'oku mahu'inga ke ke toutou sivi. Kole ki ho'o toketa ke fai 'ae ngaahi sivi ko eni:

Fakataimi	Sivi	Sivi ki he
Fakamahina 6	Sivi Toto ALT	Maumau 'oku hoko ki he 'ate
	Sivi Toto AFP	Kanisaa 'oe 'ate
Fakata'u 1*	'alataauni	Kanisaa 'oe 'ate

*Okapau 'oku mahaki'ia ho 'ate pe na'e 'iai ha taha 'ihe hisitolia ho famili na'e puke 'ihe kanisaa 'oe 'ate, pea ke fakalahi 'ae fai ho 'alataauni meihe fakata'u taha kihe fakamahina 6.

Kapau 'e 'ilo'i 'ae kanisaa 'oe 'ate 'ihe 'ene fuofua hoko pe, pea 'e lava ke faito'o pea 'e faingamalie ke te mo'ui.

» 'Oku 'ikai koe toko taha kotoa pe 'oku ma'u ai 'ae siemu HBV 'oku fiema'u ke fai ki ai ha faito'o

Ka, 'okapau 'oku ma'olunga 'ae tu'unga 'o ho ALT, 'oku ne tala 'e ia 'oku 'iai 'ae maumau 'oku hoko ki ho 'ate, pea 'oku totonu leva ke faka'aonga'i ha faito'o ke tokoni kene ta'ofi. Neongo 'oku te'eki ai ke 'iai ha faito'o ia 'oe hepatitis B, ko hono fakahoko 'oe faito'o 'ihe taimi totonu 'oku ne lava 'e ia ke holoki 'ae faingamalie ke te puke ai he kanisaa 'oe 'ate, pe koe 'ikai lava ke toe ngaue 'ae 'ate. Fehu'i ki ho'o toketa 'ae ngaahi faito'o kuo ngofua 'ihe FDA ke faka'aonga'i.

Kapau 'oku ke 'osi kamata kimo kihe kanisaa 'oe 'ate pea 'oku totonu ke ke faka'aonga'i mo ha faito'o kihe HBV ke malu'i koe mei ha'o toe puke 'ihe hepatitis B pea hoko ai mo ha 'ikai toe lava ke ngaue ho 'ate.

» Fai hao huhu hepatitis A

» Ta'ofi 'ae inu 'alakaholo

» Malu'i ho famili, 'ae kakai 'oku ke 'ofa ai
Fakapapau'i 'oku sivi hepatitis ho famili pea mo ho hoa pea huhu malu'i kinautolu 'okapau 'oku te'eki ai te nau huhu malu'i.

Kapau 'oku ke feitama, fakapapau'i 'oku huhu malu'i hepatitis B pea moe huhu HBIG ho'o ki'i pepe 'i hono fa'ele'i mai pe. Toki fakakakato leva 'ae ngaahi huhu malu'i hepatitis B'o fakatatau ki hono fakapolokalama. 'E lava ke malu'i ai ho'o ki'i pepe 'iha 95% mei ha'ane pihia 'ihe mahaki ni.